

A potem przychodzi śmierć i na tym polega życie w najzwyczajniejszym przebiegu.

A potem przychodzi śmierć i na tym polega życie w najzwyczajniejszym przebiegu.

Inspicjent – Mariola Dusńska

Określenia w rodzaju "kaleki język", "kalectwo porozumienia ludzkiego" nie są żadnym stylistycznym nadużyciem; dość dokładnie opisują sytuację bohaterów w dramatach Fossego. (...) autor porusza się w tym względzie w sferze najbardziej uporczywych komunałów dotyczących tak zwanych "naszych czasów". Wiemy już o tych sprawach niemało, a Fosse (...) tylko potwierdza naszą wiedzę literacką i życiową. Jednakże kiedy ta wiedza wyrażona zostaje w języku poezji, wszystko ulega zmianie. Poezja okazuje się narzędziem poznania, przeświebla rzeczywistość i pogłębia jej obraz. Poczucie samotności zyskuje silny ładunek emocjonalny i staje się także problemem odbiorcy. Bohaterowie Fossego są uniwersalni (...).

premiera – marzec 2005

"Sen o jesieni" (...) jest w istocie snem, a raczej grą marzeń i snów o miłości i śmierci. Tak szeroko zarysowany temat może i powinien przerazić zarówno autora, jak odbiorcę. (...) Akcja rozpoczyna się na cmentarzu, a bohater jak (...) kolejny Hamlet rozważa nicosć życia i potęgę śmierci. Spis postaci sugeruje, podobnie jak we wcześniejszych dramatach, że mamy do czynienia ze współczesnym moralitetem; występują tu Mężczyzna, Kobieta, Ojciec, Matka i Gry. Matka i Ojciec to rodzice Mężczyzny, Kobieta to jego nowa partnerka (jak dzisiaj mawiamy, choć jej status nie jest do końca wyjaśniony), a Gry to jego była żona i matka jego dziecka.

**Joseph Kosma „Zwiędłe liście”
Maciej Marcinkowski (saksofon)**

**Mężczyzna – Jacek Polaczek
Kobieta – Danuta Chudzianka
Matka – Kazimiera Nogajówna
Ojciec – Marian Nosek
Gry – Małgorzata Chryc-Filary**

Mężczyźni, obok aktualnej Kobiety, towarzyszy była żona, Gry. W wypowiedziach pojawia się także ich dziecko, dziewiętnastoletni Gaute, o którym dowiadujemy się, że choruje i umiera. Relacja miłości i śmierci w dramacie odmienna się, nie idzie już o abstrakcję. Wiadomo, że Mężczyzna kochał Gry, kiedy była młodą dziewczyną, kiedy była w ciąży z Gaute. Temat typowy dla Fossego: miłość, ciąża, dziecko (śmierć dziecka). Ale o tej miłości dowiadujemy się głównie z relacji Matki, patrzymy na nią jej oczyma; wolno jednak przypuszczać, że ta relacja odpowiada "prawdzie". Czy jednak rodzice kochali Gautego? Może był jedynie igrazką ich wyobraźni? Jest w sztukach Fossego wielka gotowość na miłość do dziecka, ale i ta miłość okazuje się nieudana. Kiedy Gaute umiera, czy coś naprawdę zmienia się w jego rodzicach, w ich wzajemnych relacjach? Nie wiemy. Natomiast miłość mężczyzny i kobiety zyskuje pewien aspekt niepokojący, (...) miłości towarzyszy nienawiść.

przekład – Elżbieta Frątczak-Nowotny

Lech Sokół "Jon Fosse: współczesny dramat poetycki" w: Dialog 2003/12

asystent reżysera – Małgorzata Chryc-Filary

SEN O JESIENI

W "Snie o jesieni" język objawia nowy charakter. Słowa można z łatwością tworzyć, to nie pomaga człowi uporać się z sytuacją, w jaką został wtrącony przez sam fakt istnienia. Słowa mają także moc niszczenia znaczeń, które niejako rysują się w świadomości ludzkiej; zapewne można by je wyrazić słowami, ale ulegają zniszczeniu w logorei. Istotne problemy, jak seks i jak Bóg, giną w niej bezpowrotnie. (...) argumentów przeciwko logorei dostarczają także właściwie wszystkie bez wyjątku wypowiedzi Matki. Mężczyźni, jej napięcie i bolesne poczucie utraty wszelkiego istotnego kontaktu z synem wyraża się w potoku słów, po wielokroć powtarzanych, co ostatecznie likwiduje wszelkie szansę porozumienia. Niewiele, ale pewnie coś jednak daje się wyrazić w słowach, natomiast możliwości wypowiedzi nikną zupełnie, gdy słowa moży się bez potrzeby. Matka nie jest jednak groźną imperatorką słów, jest raczej smutną ofiarą sytuacji, beznadziejnie szukającą wyjścia, którego nie ma. Ta sztuka Fossego, podobnie jak inne, jest przejmująco smutna.

reżyseria – Jan Maciejowski

Jon Fosse

W sztuce występują (...) Mężczyzna i Kobieta w tradycyjnych rolach kochanków i rodziców oraz dziecko, w tym przypadku obecne jedynie w wypowiedziach, ale jak zawsze u Fossego (...) będące ofiarą gier i zabaw egoistycznie nastawionych dorosłych. Moralitet jest więc zarazem dramatem rodzinnym (...). Jednak rodzina w tej sztuce jest już fantomem, autor broni jej na swój sposób, ale wie, jak nikomo nietrwale stały się "wiezi rodzinne", jak przelotna stabilność przysługuje związkowi miłosnemu zwanemu małżeństwem, który rozpada się już w momencie zawiazania. A potem przychodzi śmierć i na tym polega życie w najzwyczajniejszym przebiegu. U Fossego rodzina jest fantomem także w tym znaczeniu, że jest pożądana, nawet upragniona, a nielawo czy może wcale nie daje się ukonstytuować. (...) "upragniona", gdyż bohaterowie zapewniają się i upewniają, że "miłość istnieje", a jej najpełniejsza realizacja dokonac się może w związku wykazującym chociażby elementarną trwałość. Związek przelotny rozgrywa się w ułamku czasu, natomiast miłość musi mieć historię: w przygodzie czas jest atomizowany, gdy w miłości cechuje go ciągłość.

scenografia – Barbara Zawada

(...) Miesza się przyszłość i przeszłość, nie wiemy już, co jest terazniejsze. Nie wiemy, kiedy naprawdę spotkali się Mężczyzna i Kobieta. Wiemy, że Gaute umiera, że Mężczyzna odchodzi, czy, jak mówi Kobieta, która się tego obawia, znika. Nie wiemy jednak, czy odchodzi po prostu, czy też to odejście to śmierć (...). Pozostają kochające Mężczyznę kobiety: żona, nowa partnerka i matka. O Mężczyźnie mówią celowo niejasno, nie wiadomo metaforycznie czy dosłownie: "odszedł na zawsze", "po prostu umarł", "wstał, i nagle już nie żył", "Nie potrafię pojąć że on nie żyje, że odszedł, na zawsze". Wreszcie i kobiety odchodzą z cmentarza: "chyba musimy iść, już pora". Tak kończy się sen o jesieni - marzeniem, snem, grą snów.

projekt programu – Daria Friedrich, kierownik literacki TP
skład komputerowy – Marcin Sieradzan, drukarnia Kadruk

A potem przychodzi śmierć i na tym polega życie w najzwyczajniejszym przebiegu.

A potem przychodzi śmierć i na tym polega życie w najzwyczajniejszym przebiegu.

A potem przychodzi śmierć i na tym polega życie w najzwyczajniejszym przebiegu.

A potem przychodzi śmierć i na tym polega życie w najzwyczajniejszym przebiegu.

Sztuki Fosseo (są) hybrydą poetycko-prozatorską. Można je czytać jako tekst ciągły, w którym zwracają uwagę powtórzenia - dosłowne lub wariantowe - stosowane jako istotny środek wyrazu. Są tu jednak również fragmenty, które można wyróżnić jako figuracje stroficzne. Zdarza się też, że tekst odgrywa rolę palimpsestu - pozwala się odczytać i jako ciągły, i jako strofa wiersza, funkcjonująca na własnych prawach. (...) Powstaje pytanie, jaką funkcję spełnia ten osobliwy język. (...) pełni on oczywistą funkcję estetyczną. Przez element wyobcowania osiąga się (...) "momenty lingwistyczne" - momenty zawieszenia wewnątrz tekstów poetyckich (...), chwile, przeznaczone na refleksję lub komentarz na temat własnego środka wyrazu. Jest to rodzaj parabazy, złamania iluzji, że język jest klarownym, zrozumiałym środkiem wyrażania znaczeń i sensów. Moment lingwistyczny funkcjonuje więc jako rozszerzenie znaczenia w stosunku do języka codziennego. (...)

Środki wyrazu, które budują moment lingwistyczny, to między innymi częste występowanie powtórzeń, a także brak interpunkcji. W sztukach Fosseo (...) linia podziału pojawia się w didaskaliach, natomiast nie w samym monologu i dialogu. Dialog u Fosseo albo wychyla się w stronę prostoty typowej dla mowy potocznej, albo jest strumieniem lirycznym, zbliżonym raczej do melodeklamacji lub zaklęć. (...) Maksymalna prostota i małomówność (...) pozwalają zrozumieć, dlaczego w odniesieniu do stylu Fosseo często używa się słowa "minimalizm".

(...) teksty nie sugerują perspektywy porozumienia, ale dramaturgia to również analiza spotkań, do których nie doszło, albo takich, które, choć nastąpiły, były tak powierzchniowe, że okazały się ulotne. (...) Brak kontaktu jako temat powraca w kolejnych sztukach Fosseo. Wydają się one prezentować z jednej strony rzeczywistość matomówności, niezdolność do przekazania komunikatu i rezerwę, a z drugiej - niemal chorobliwe wycofywanie się. (...) Często nadpęta, jakiego dostarcza lektura, płynnie się jednoczą, ze tekst nie da jako realistyczny bzdura.

71-601 Szczecin, ul. Swarożyca 5
tel. centr. (091) 433 00 90,
tel./fax sekr. 433 00 75,
tel./fax BOW 433 66 66
www.teatrpolski.szczecin.pl,
teatr@teatrpolski.szczecin.pl

Anne Heith "Fenomen
Jona Fosseo" w:
Dialog 1997/11

"Język jest symboliczną odmianą myśli racjonalnej" właściwą jedynie człowiekowi i radykalnie różną od "pierwotnych form odczuwania". Język racjonalny nie jest jednak właściwym językiem sztuki, (...) język (może bowiem także) wyrażać "pozalogiczne życie umysłu", "życie uczuć", a ściślej sygnalizować to, co jest "dosłownie nie do wysłowienia". Dzieło sztuki zatem jest tu czymś w rodzaju wizji absolutnej, która unaoczniać może wszystko, czego nie da się oddać językiem racjonalnym: "czystą świadomość, emocję, witalność, tożsamość indywidualną - życie przeżywane i odczuwane, matrycę duchowości". (...) Fosse (...) uciekając od precyzowania znaczeń sugeruje, że istnieją rzeczy dosłownie nie do wysłowienia.

Warto się zastanowić, jaką funkcję pełni (...) ekstremalna oszczędność słowa. Dramat buduje coś w rodzaju wirującego kręgu myśli niewyrażonych i niewyraźnych, natomiast tekst na poziomie zupełnie konkretnym demonstruje jakby ogołocenie językowe i uczuciowe. Powstaje pytanie, czy to ubóstwo jest chorobliwe, czy pochodzi z braku słów i uczuć? A może jest to wyraz starych wzorców zachowania, które nie przyzwalają na okazywanie i nazywanie doznań? Nawet tych najbardziej podstawowych: między partnerami w miłości, między rodzicami a dziećmi? Do końca nie wiemy, czy postaci, choćby bezskutecznie, naprawdę chcą się ze sobą porozumieć, czy też właśnie usiłują tego uniknąć. Bo brak im ochoty lub odwagi.

Dyrektor - Adam Opatowicz
Zastępca - Jacek Gałkowski

W języku scenicznym Fosseo istotną rolę pełni przeciwieństwo. (...) Można to traktować jako paradoksalny opis emocji (...). Jednak z nieco innego punktu widzenia przeciwieństwa takie można uznać za palindomie. Palindomia jest to figura retoryczna, w której wypowiedziane zdanie zostaje wycofane lub zmienione i w efekcie znaczenie nie zostaje sprecyzowane. W (...) wersach, jeśli je wywrac z kontekstu, mamy do czynienia z paradoksem; umieszczone w strumieniu tekstu jawią się jako palindomie niosąc ze sobą niedookreślenie znaczeń i odniesień.

R E P E R T U A R

Dziedziniec Zamku Książąt Pomorskich
„Hamlet” William Shakespeare
„Sen nocy letniej” William Shakespeare

D U Ź A S C E N A
„Igraszki z diabłem” Jan Drda
„Elementarz” Marian Falski
„Alpejskie zorze” Peter Turrini
„P i o s e n n i k ”
„Faust” Johann Wolfgang Goethe
„Kolacja dla głupca” Francis Veber
„Wieczór teatralny z K.I.Gałczyńskim”
„Mistrz i Małgorzata” Michał Bułhakow
„Okno na parlament” Ray Cooney

M A Ł A S C E N A
„Prywatna klinika” John Chapman i Dave Freeman
„Chłopcy” Stanisław Grochowiak
„Kolacja na cztery ręce” Paul Barz
„M a y d a y ” R a y C o o n e y

C Z A R N Y K O T R U D Y
Sufit Jonasza Kofy, czyli gdzie ta bohema
Latający Cyrk Monty Pythona
P o r n o g r a f
R e w i a k a b a r e t o w a

K l u b S t o r r a d y
„Wariacje enigmatyczne” Eric-Emmanuel Schmitt

Z E S P Ó Ł T E C H N I C Z N Y :
operator dźwięku - Marek Laskowski
operator świateł - Sławomir Naruszewicz
kierownik pracowni krawieckiej - Małgorzata Tryszcz
pracownia perukarska - Małgorzata Behnarska
pracownia stolarska - Marek Rzeźnik
specjalista ds. produkcji - Leszek Kusz
gł. specjalista ds. obsługi sceny - Andrzej Czekanowski
kierownik sceny - Piotr Sagat
rekwizytor - Katarzyna Sutkowska

TEATR
POLSKI
W SZCZECINIE

Oczywiście, wszystkie teksty składają się ze słów. Ale co oznacza tę słowotwórczość? Korzystając ze znanego rozróżnienia dwóch aspektów znaku (...), podziału na to, co znaczące (signifiant), i to, co znaczone (signifié), można powiedzieć, że w tekstach Fosseo significanty samodzielnie krążą w przestrzeni tekstowej, niezdołne na stałe uciec się do desygnatów.